

Αγαπητές και αγαπητοί φίλοι,

Θα ήθελα καταρχάς να σας καλωσορίσω εκ μέρους της Οργανωτικής Επιτροπής σε αυτό το διήμερο. Είναι χαρά μας που βρισκόμαστε σήμερα εδώ άνθρωποι που προερχόμαστε από διαφορετικές βαθμίδες της εκπαίδευσης για να γνωριστούμε, να συζητήσουμε, να ακούσουμε, να αναστοχαστούμε. Δεν είναι η πρώτη φορά που το κάνουμε, αυτός ο Τομέας και το Τμήμα, και ούτε -είμαι σίγουρος- η τελευταία. Αντιθέτως όλο και πιο συχνά τα τελευταία χρόνια αισθανόμαστε πόσο αναγκαία είναι η επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών των διαφόρων βαθμίδων, πόσο σημαντικό είναι να ενισχύσουμε ακόμη περισσότερο αυτή τη σχέση με διάφορες πρωτοβουλίες, θυμίζω την παλαιότερη εκδήλωση για τη διδασκαλία της ιστορίας και τα ιστορικά τμήματα. Όχι μόνο γιατί η εκπαίδευση είναι ενιαία, ούτε μόνο για τη συνάφεια του Τμήματός μας με το χώρο της μέσης εκπαίδευσης, έναν χώρο στον οποίο τουλάχιστον έως τώρα έβρισκαν κατά κύριο λόγο επαγγελματική στέγη οι απόφοιτοι μας, ενώ παράλληλα εκεί προετοιμάζονταν οι μελλοντικοί φοιτητές μας. Είναι γιατί όλοι όσοι βρεθήκαμε από διαφορετικά πόστα να υπηρετούμε την εκπαίδευση μοιραζόμαστε κοινές έγνοιες και προβληματισμούς και κυρίως κοινές ευθύνες απέναντι σε εκείνους και εκείνες που διδάσκουμε.

Αποτελεί λοιπόν και δική μας έγνοια και ευθύνη το γιατί ένα γνωστικό αντικείμενο το οποίο θα έπρεπε να καλλιεργεί την κριτική σκέψη αποτελεί σήμερα στο σχολείο το κατεξοχήν μάθημα για αποστήθιση, για παπαγαλία. Είναι και δική μας έγνοια αυτά που αντιμετωπίζετε όσοι διδάσκετε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: τα αναλυτικά προγράμματα που περιορίζουν κάθε πρωτοβουλία, τα σχολικά εγχειρίδια που πολυσέλιδα και πυκνογραμμένα δυσκολεύουν αντί να διευκολύνουν τη μάθηση, την μέγγενη της ολοκλήρωσης της διδακτέας ύλης, την αγωνία της επιτυχίας στις εξετάσεις. Είναι και δική μας ευθύνη η πολύχρονη απουσία επιμόρφωσης, η απομάκρυνση από το πανεπιστημιακό περιβάλλον των σπουδών σας, η απουσία κάθε επαφής.. Και είναι και δικό μας ερώτημα το πώς την ώρα που η ιστοριογραφία στην Ελλάδα εμπλουτίζεται και ανανεώνεται όλο και περισσότερο, η σχολική ιστορία, και παρά τις πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί, παραμένει αφυδατωμένη, χωρίς να προκαλεί κανένα ενδιαφέρον στους μαθητές. Προφανώς υπάρχουν εξαιρέσεις, προφανώς ακούμε και κάποτε συμμετέχουμε και σε εξαιρετικές πρωτοβουλίες από τον καθηγητικό χώρο, τώρα όμως αναφέρομαι όση μια γενική εικόνα, όπου η ιστορία στο σχολείο μοιάζει να απομακρύνεται από τους όρους και της προϋποθέσεις της επιστημονικής προσέγγισης του παρελθόντος, να μην κατορθώνει να συμβαδίσει με αυτό που τόσο συχνά υπογραμμίζουμε στα αμφιθέατρα: την ιστορία ως ερώτημα. Η ιστορική έρευνα, η ψηλάφηση του παρελθόντος μέσα από τα τεκμήριά του, η αμφιβολία της κατεστημένης γνώσης απουσιάζουν αισθητά. Και είναι

και αυτή η απουσία που επιτείνει ώστε ανιστόρητες αντιλήψεις για το παρελθόν να καταλαμβάνουν σήμερα προνομιακό χώρο στην ιστορική αντίληψη των μαθητών, θεωρίες του μίσους να στηρίζονται πάνω σε αναγνώσεις που επικαλούνται την ιστορία προσελκύνοντας έφηβους και ενίοτε και παιδιά. Είναι και αυτή η απουσία που βοηθά ώστε να αμφισβητούνται εγκλήματα όπως το Ολοκαύτωμα, που σημάδεψε τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων. Πως μιλάει κανείς για όλα αυτά στη νέα γενιά 70 χρόνια περίπου μετά, όταν καθημερινά γίνεται μάρτυρας στη δημόσια ζωή, νεοναζιστικών – ρατσιστικών και αντισημιτικών- αντιλήψεων και κάποτε εγκληματικών δράσεων που βρίσκουν ανταπόκριση κυρίως σε αυτές τις γενιές; Πως συζητάει κανείς σε ένα σχολικό περιβάλλον όπου όλο και πιο συχνά εμφανίζονται με ένταση αντιλήψεις και πρακτικές που αναφέρονται άμεσα ή έμμεσα στο ναζισμό, ουδετεροποιώντας, απενοχοποιώντας ή εξιδανικεύοντας τον; Πως συζητά κανείς για τη βία και μάλιστα τη χειρότερη μορφή βίας, αυτή του δυνατού προς τον αδύναμο, του «καθαρού» προς τον «βρώμικο»; Τη φυλετική, τη βία που συνοδεύει μια κατά φαντασία ανωτερότητα βασισμένη σε ένδοξα παρελθόντα; Πως οι ματωμένες μνήμες των ανθρώπων από τα χρόνια της Αντίστασης δεν θα αποτελέσουν απλώς άλλη μια βαρετή ώρα διδασκαλίας;

Απέναντι σε αυτές τις πραγματικότητες η μόνη δική μας απάντηση δεν μπορεί παρά να είναι η επιμονή στη νηφάλια προσέγγιση του παρελθόντος, στην έρευνα και τεκμηρίωση, στο διάλογο, στη συστηματική μελέτη. Με αυτές τις συντεταγμένες διοργανώσαμε αυτό το διήμερο. Με την ομόθυμη υποστήριξη του Τομέα, του Τμήματος, της Κοσμητείας της σχολής, των ομιλητών που δέχτηκαν πρόθυμα να συμμετάσχουν και με την άμεση ανταπόκριση συναδέλφων από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ο στόχος μας είναι διττός. Αφενός η ενημέρωση για τη σύγχρονη ιστορική συζήτηση των ερμηνειών γύρω από ένα φαινόμενο το οποίο καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την πορεία του προηγούμενου αιώνα: οι ιστορικές συνθήκες ανάπτυξης του φασισμού, τα παλαιά και νέα φασιστικά κινήματα και οι ιστοριογραφικές προσεγγίσεις τους, ο φασισμός ως ολοκληρωτική ιδεολογία, το Ολοκαύτωμα, η σχέση της νεολαίας με το φασισμό αποτελούν μερικά από τα ζητήματα που θα τεθούν στο τραπέζι. Αφετέρου η συζήτηση γύρω από αυτά τα θέματα στο σχολικό περιβάλλον, εντός και εκτός της τάξης μα και του προαύλιου. Για το σκοπό αυτό ζητήσαμε από συναδέλφους που ασχολούνται με τη διδακτική της ιστορίας, εκπαιδευτικούς, παιδαγωγούς, ψυχαναλυτές να συμβάλλουν μιλώντας μας για τα φαινόμενα αυτά για το πρόγραμμα μαθημάτων, τα σχολικά εγχειρίδια, αλλά και τη δυνατότητα νέων διδακτικών προσεγγίσεων και παρουσιάσεων. Δυστυχώς, όμως, ο φασισμός δεν αποτελεί μόνο μάθημα ή θεωρητική προσέγγιση. Οι ρατσιστικές συμπεριφορές εντός του σχολικού περιβάλλοντος, η έλξη που ασκούν αυτές

οι αντιλήψεις στους νεότερους, η βία που τις συνοδεύει αποτελούν μια άλλη θεματική για την οποία επιβάλλεται να συζητήσουμε. Για το σκοπό αυτό άλλωστε οργανώθηκε το διήμερο, με αυτή τη μορφή δηλαδή, με μικρές συνεδρίες ώστε να υπάρχει η δυνατότητα εκτενέστερου διαλόγου.

Δεν γνωρίζω εάν όλα τα προηγούμενα είναι αρκετά να βοηθήσουν το δάσκαλο και αυτά που αντιμετωπίζει στο σχολικό περιβάλλον. Άλλωστε καμία ιστορική διδασκαλία, δεν μπορεί από μόνη της, όσο καλή και αν είναι δεν μπορεί να αλλάξει την ιστορική αντίληψη των ανθρώπων, η οποία επηρεάζεται και από τόσους άλλους παράγοντες. Δεν είναι η γνώση της ιστορίας που θα μας κάνει να μην επαναλάβουμε τα ίδια λάθη. Είναι καιρός τώρα που ξέρουμε ότι η ιστορία δεν διδάσκει, οι πραγματικότητες που ζούμε, είναι πολύ πιο σύνθετες, οι συνθήκες πολύ πιο περίπλοκες για να θεωρήσουμε ότι η αναφορά στην ιστορική εμπειρία αρκεί για να τις αντιμετωπίσουμε ή για να πείσουμε για το δίκαιο των επιχειρημάτων μας, όταν οι ζωές όλων μας μεταβάλλονται τόσο δραματικά, όταν ένας ολοένα και μεγαλύτερος θυμός συγκεντρώνεται αναζητώντας δρόμους διαφυγής. Στην πραγματικότητα η στάση μας απέναντι σε όλα αυτά υπερβαίνει τη συζήτηση περί ιστορίας, εισέρχεται στην επικράτεια των αξιών, των αρχών, του τρόπου που επιλέγουμε να νοηματοδοτήσουμε τη ζωή μας, να διαχειριστούμε την κρίση της. Και όσον αφορά το τελευταίο, επιτρέψτε μου να υποστηρίξω ότι η εναντίωση στην καταπίεση και την αδικία, η αντίσταση στον φασισμό είναι υπέρτατο δικαίωμα και αξία που σημαδεύει τις ζωές μας, που πρέπει να διατηρήσουμε και να κληροδοτήσουμε. Ίσως αυτή να είναι και η μεγαλύτερη ηθική ευθύνη απέναντι σε αυτούς που διδάσκουμε. Και σε αυτή τη διαδικασία η ιστορία μας είναι πολύτιμη, τουλάχιστον η δική μας σκέψη για το τι είναι η ιστορία, γιατί επίσης και άλλοτε και τώρα ένα μέρος της μετατράπηκε σε μέσο καταπίεσης, διχασμού, αλλοτριώσης, μίσους για τον άλλον) Η ιστορία απλώς σαν γνώση του παρελθόντος μα κυρίως σαν κριτική σκέψη, σαν νηφάλια και αναστοχαστική προσέγγιση, σαν ένα ανοιχτός και συνεχής διάλογος. Σε αυτή την ιστορία πιστεύουμε και για αυτήν ελπίζουμε ότι θα συζητήσουμε σε αυτή τη συνάντηση.